

Список використаних джерел

1. Жовтобрюх Н. Внесок Івана Франка у формування української ділової лексики / Н. Жовтобрюх // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип.24. – С. 118–121.

2. Марко І. Становлення офіційно-ділового стилю західноукраїнського варіанта літературної мови кінця XIX – початку XX ст.: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / І.В. Марко. – Чернівці, 2010. – 18 с.

3. Сушко О. Фразеологія офіційно-ділового стилю української мови (на матеріалі документів першої половини XX століття): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / О.І. Сушко. – Київ: Б.в., 2007. – 19 с.

Красницька А. В., доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Чулінда Л. І., доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного та адміністративного права Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент

ВИМОГИ ДО ВЖИВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

Проблема юридичних термінів у нормативно-правових актах є надзвичайно актуальною. В юридичній діяльності (у сфері правотворчості, правозастосуванні, правореалізації) значущість проблеми термінології відповідає значущості законів у житті будь-якого суспільства. Юридичні терміни є важливим засобом юридичної техніки та посідають особливе місце в мові права. Від точності використання термінів у нормативно-правовому акті багато в чому залежить точність вираження волі законодавця та результативність закону.

Основний фонд юридичної термінології міститься в найважливіших законодавчих актах. Саме вони визначають термінологічні еталони, на них орієнтуються правотворчі органи при виданні підзаконних актів. Джерелом основоположних юридичних термінів є Конституція України.

Г.О. Кикоть доречно зазначив, що юридична терміносистема української мови відображає комунікативні потреби суспільства, вербалізовано репрезентуючи комплекс правових понять [1, с. 68].

Н.О. Горобець вказує на те, що рівень розвитку юридичного глосарію залежить від накопиченого державного досвіду правового регулювання суспільних відносин, законотворчості і правозастосування, глибини наукового вивчення правових явищ та категорій, заходів щодо упорядкування та систематизації термінологічної системи права [2, с. 7].

Необхідно вказати на існування проблем щодо вживання юридичних термінів у текстах нормативно-правових актів. На жаль, сучасні нормативно-правові акти не завжди є бездоганними з точки зору змісту та форми, вони недостатньо юридично опрацьовані і термінологічно зрозумілі, у них наявні нечіткі, невдалі (напр., *правоохоронювані інтереси*) та незрозумілі терміни (напр., *перейняття кримінального провадження*), термінологічні синоніми, ужито кальковані слова.

Зауважимо, що до застосування термінів учені висувають низку вимог, які є необхідними та бажаними для дотримання в термінології певної галузі.

Н.В. Сербіновська зазначає, що безперечний (ідеальний) термін повинен володіти, по-перше, системністю (специфіка його семантики і форми обумовлюється і забезпечується специфікою усіх інших співвідносних з ним номінацій цього типу), по-друге, однозначністю (він має одне значення, яке виражається в науковій дефініції, і не випробовує на собі впливу контексту), по-третє, експресивно-стилістичною нейтральністю. Мотивованість, орієнтованість, стислість та інші вимоги представляються факультативними і можуть бути кваліфіковані як рекомендації [3, с. 17].

К.І. Бриль вважає, що вимоги, які висуваються до термінів правових актів, потрібно поділити на загальні (стосуються всіх правових актів) і спеціальні (стосуються тільки актів застосування права). Загальними вимогами є: 1) вживання терміна тільки в прямому, безпосередньому, загальновідомому значенні, тобто будь-яке переносне, алегоричне значення юридичного терміна в принципі не допускається; 2) простота і зрозумілість терміна; 3) точне і недвозначне відображення в терміні змісту конкретного поняття, що позначається. Потрібно уникати застосування розпливчастих, багатозначних і недостатньо визначених термінів [4, с. 17].

На думку В.Ю. Тураніна, для забезпечення єдності термінологічного поля та його стабільності при вживанні юридичної термінології повинна існувати наступна система вимог, що висувається до вживання юридичних термінів у законодавчому тексті: тотожність поняття і терміна, що його виражає; однозначність терміна; доступність розуміння терміна; загальноновживаність терміна; нормування терміна; лаконічність формулювання; системність терміна; стилістична нейтральність; максимально чітке домінування юридичних термінів, що потребують пояснення їх значень; відмова від надмірного вживання запозиченої термінології у законодавчому тексті [5, с. 14].

На нашу думку, використання юридичних термінів повинно підпорядковуватися таким вимогам-правилам:

1) уживання термінів у прямому і загальновідомому значенні. Не бажано використовувати терміни у переносному значенні; 2) простота і доступність у розумінні термінів. Бажано не вживати маловідомі терміни (напр., *оптація громадянства*); 3) усталеність, стабільність у вживанні юридичної термінології. Рекомендується не відмовлятися від традиційних, звичних термінів, уводити замість них нові. Надмірне використання неологізмів погіршує мову законодавства, ускладнює розуміння правових актів. Найкращим часом для заміни одного терміна іншим є період кодифікаційних робіт у законодавстві, коли відбувається оновлення нормативно-правової бази. Нині в Україні триває процес оновлення нормативно-правової бази, тому існують сприятливі умови для того, щоб звільнитися від застарілих, зрусифікованих, неоднозначних юридичних термінів, ввести до нових нормативно-правових актів нову українську юридичну термінологію; 4) милозвучність і стилістична правильність юридичних термінів. Термін майже завжди втрачає милозвучність, коли утворюється за допомогою частки *-не* (*ненакладення штрафу, неповідомлення, невручення, не розподіл, неутримання*) [6, с. 32]; 5) один і той самий термін у будь-якому нормативно-правовому акті мусить вживатися однозначно; 6) терміни повинні бути загальноновизнаними й використовуватися в мовленні, а не бути придуманими тими, хто розроблює правові приписи; 7) у кожному новому правовому акті терміни повинні зберігати свій основний зміст; 8) недоцільно використовувати застарілі терміни; 9) терміни не повинні бути тавтологічними; 10) не можна застосовувати неточні терміни, тому що змістові неточності у формулюванні

правових норм призводять до їх розпливчастого або багатозначного тлумачення; 11) дуже важливою вимогою вживання юридичної термінології є єдність її використання. Будь-яка сфера точних знань вимагає однозначності інформації і тому, враховуючи вимогу максимальної точності викладу правових приписів, для права це має особливе значення; 12) терміни мають бути стислими й зрозумілими; 13) вони повинні підпорядковуватися нормам і правилам української мови; 14) неприпустимо перенасичувати правовий акт багатозначними термінами; 15) якщо значення терміна викликає сумніви, слід звертатися до словників (енциклопедичних, тлумачних) [7, с. 190–192]; 16) один і той самий юридичний термін повинен застосовуватися при позначенні у правовому акті лише одного певного поняття; 17) кожному поняттю повинен відповідати лише один спеціальний термін; при позначенні різних правових понять не слід використовувати один термін; 18) не допускати неправильного і неточного використання синонімів, адже кожен синонім має свій відтінок, а невдало дібраний синонім неточно орієнтує та здатен звузити чи розширити зміст акта; 19) уживати з багатьох близьких за значенням слів те єдине, яке в одному конкретному контексті стане найбільш виправданим; 20) не допускати вживання синонімів на позначення одного й того самого поняття, оскільки синоніми різняться відтінками значень; 21) в юридичному документі назва предмета повинна залишатися незмінною, а не замінюватися синонімами [7, с. 185–188]; 22) при формулюванні юридичних термінів краще прагнути дотримання термінологічного балансу, який виражається у сполученні традиційних, сталих термінологічних одиниць і термінів-неологізмів, термінів з українськими коренями та іншомовною лексикою; 23) терміни повинні мати офіційний характер; 24) терміни повинні підпорядковуватися нормам і правилам сучасної української літературної мови.

Таким чином, важливість юридичних термінів не викликає сумнівів; усі нормативні вимоги, що висуваються до термінів, є підґрунтям для роботи щодо впорядкування термінології з метою її подальшого використання у законодавстві України.

Список використаних джерел

1. Кикоть Г. О. Сучасний стан української терміносистеми (на матеріалі термінології цивільного права) / Г. О. Кикоть //

Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи. Тези доповідей. – К., 2008. – С. 7–10.

2. Горобець Н. О. Проблеми використання юридичної термінології в законодавстві України // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. Випуск 1. Том 1. 2016.

3. Сербиновская Н. В. Формирование и развитие терминологического поля «маркетинг» в русском языке / Н. В. Сербиновская // Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ростов-на-Дону – 2008. – 20 с.

4. Бриль К. І. Правозастосовний акт як особливий вид індивідуальних правових актів / К. І. Бриль // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 20 с.

5. Туранин В. Ю. Проблемы формирования и функционирования юридической терминологии в гражданском законодательстве РФ / В. Ю. Туранин // Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Белгород, 2002. – 20 с.

6. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : Навч. посібник / Л. І. Чулінда. – К. : Магістр – XXI сторіччя, 2005. – 128 с.

7. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування / А. В. Красницька // Посібник. – 2-е вид., доп. і переробл. – К. : Парламент. вид-во, 2006. – 528 с.

Онуфрієнко О. В., доцент кафедри менеджменту Економіко-гуманітарного інституту Запорізького національного технічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА НАУКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Динамічний прогрес соціуму та суспільних наук, значно активізувавшись із кінця ХХ ст., позначається, крім іншого, й перебудовою тезаурусу, осучасненням існуючих та виникненням багатьох наукових парадигм і дисциплін, починаючи від термінологічних новацій на окремих їх локаціях до навіть радикальних змін у поняттєво-термінологічному апараті. Логічний результат масштабних змін – термінологічний «вибух», під яким у термінознавстві розуміють масову появу